

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДЕФІЦИТНОГО ФІНАНСУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ, ГРЕЦІЇ, ФРАНЦІЇ)

Анотація. У статті розглянуто економіко-соціальні причини дефіцитності державних бюджетів деяких країн ЄС (Польща, Греція та Франція). Проаналізовано наслідки такого явища, як дефіцит бюджету для даних країн. Здійснено спробу спрогнозувати подальший розвиток ситуації з дефіцитом державних бюджетів зазначених країн. Сформовано рекомендації щодо управління дефіцитністю бюджетів, які можуть застосовуватися у тому числі і для України. Актуальність теми полягає у необхідності дослідження дефіциту бюджету з огляду на його наявність у більшості країн світу та суттєвих макроекономічних наслідків такого явища.

Ключові слова: Дефіцит, Бюджет, Європейський Союз

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ДЕФИЦИТНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В СТРАНАХ ЕС (НА ПРИМЕРЕ ПОЛЬШИ, ГРЕЦИИ, ФРАНЦИИ)

CAUSES AND CONSEQUENCES OF DEFICIT FINANCING IN THE EU (ON THE EXAMPLE OF POLAND, GREECE, FRANCE)

Аннотация. В статье рассмотрены социально-экономические причины дефицитности государственных бюджетов некоторых стран ЕС (Польша, Греция и Франция). Проанализированы последствия такого явления как дефицит бюджета для данных стран. Осуществлена попытка спрогнозировать дальнейшее развитие ситуации с дефицитом государственных бюджетов указанных стран. Сформулированы рекомендации по управлению дефицитом бюджетов, которые могут применяться в том числе и для Украины. Актуальность темы заключается в необходимости исследования дефицита бюджета из-за его наличия в большинстве стран мира и существенных макроекономических последствий этого явления.

Ключевые слова: Дефицит, Бюджет, Европейский Союз.

Abstract. The article describes the economic and social causes deficit of public budgets in some EU countries (Poland, Greece and France). Analyzed the effects of such phenomena as the budget deficit for these countries. An attempt to predict future developments of government deficits of these countries. Formed recommendations for managing the deficit budgets that can be used including Ukraine. Background is the need to study the budget deficit due to its presence in many countries and significant macroeconomic consequences of this phenomenon.

Key words: Deficit, Budget, European Union.

Вступ. Дефіцит державного бюджету є досить поширеним явищем у державних фінансах багатьох країн. Він є наслідком дії багатьох факторів, які в кінцевому підсумку підсумовуються в обсягах постійних доходів та видатків бюджету. У свою чергу, дефіцит є не що інше, як один із трьох станів бюджету. Крім дефіциту, науковці розрізняють баланс (рівновагу) між доходами та видатками, а також перевищення доходів над видатками (профіцит). Тобто, дефіцит — це перевищення видатків бюджету над постійними доходами бюджету. Проблема дефіциту бюджету завжди привертала увагу економістів, оскільки, дефіцит є одним із ключових макроекономічних показників. Дефіцитність державного бюджету впливає на всю економіку країни тим чи тим чином. Отже, тематика дефіциту бюджетів добре досліджена багатьма науковцями. Серед них: М. Раш, П. Лью, Дж. Кейнс, Е. Таннер, М. Нормандін, К. Метін та інші. Вітчизняні науковці також займалися даною проблематикою. Серед них: С. Хурсевич, І. Нечаюк, Т. Паєнтко, О. Куніцин, О. Синявська, І. Оченаш, І. Плєць, Д. Полозенко та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз дефіциту державного бюджету Польщі, Греції та Франції у його взаємозв'язку з деякими іншими макроекономічними параметрами відповідних країн, формування висновків і пропозицій щодо політики управління дефіцитом бюджету. Використовувалися такі методи дослідження, як порівняння, аналіз, синтез, графічний аналіз.

Результати. Розгляд проблеми почнемо із дослідження дефіциту державного бюджету Польщі.

Польща стала членом Європейського Союзу з 1 травня 2004 року. Однак вона не є членом Єврозони, оскільки, її економіка не відповідає прийнятим для цього критеріям. Згідно із Маастрихтськими критеріями, державний бюджет повинен складатися із нульовим або додатнім сальдо [1]. Лише у виняткових випадках допускається дефіцит державного бюджету, але не більше 3 % ВВП. Розглянемо дефіцит державного бюджету Польщі. Динаміку бюджетного дефіциту в абсолютному грошовому вимірнику зображено на рис. 1.

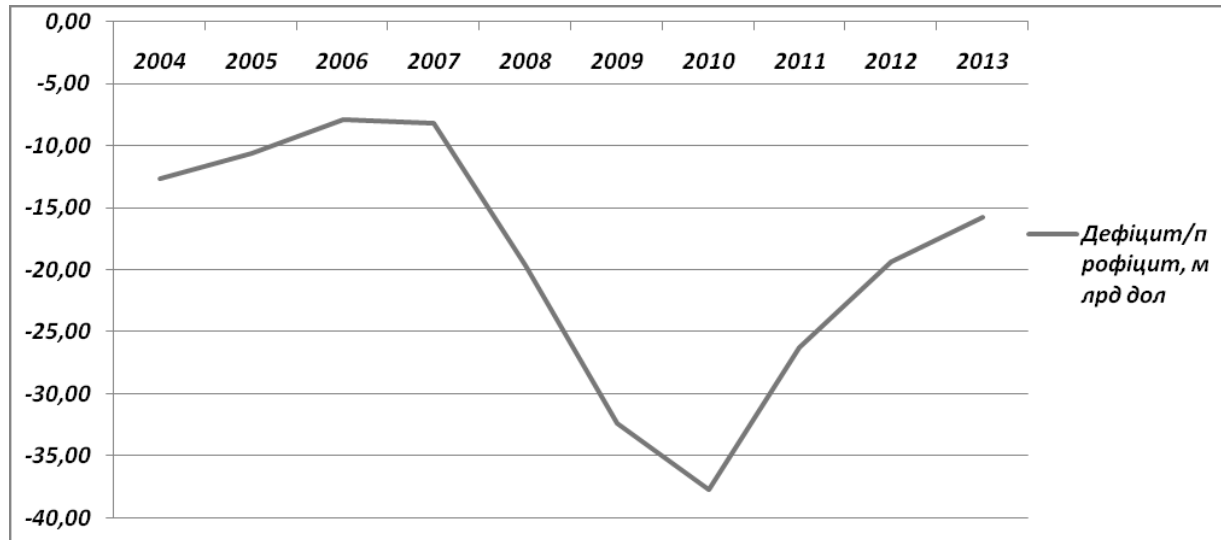

Рис. 1. Динаміка дефіциту державного бюджету Польщі, млрд дол.

Примітка: Складено на основі [2]

На графіку зображено абсолютні величини бюджетного дефіциту в доларах США. Спостерігається те, що під час світової фінансово-економічної кризи 2008 року дефіцит почав стрімко зростати. У 2010 році він досягнув свого піку в майже 37 млрд дол. Після цього почався рух у зворотному напрямку, тобто дефіцит почав скорочуватися. Цього було досягнуто, перш за все, за рахунок заходів економії бюджетних коштів, а також кроків щодо наповнення дохідної частини бюджету. Однак варто пам'ятати про те, що дефіцит просто так не зникає із прийняттям нового бюджету на наступний рік. Недостачу коштів потрібно покрити за рахунок певних джерел. Найчастіше це роблять за допомогою запозичень. Отже, бюджетний дефіцит за конкретний рік переходить по завершенню цього року у державний борг країни. Це основний напрямок впливу дефіциту на економіку. Бюджетний дефіцит є причиною виникнення державного боргу, який у свою чергу слугує причиною для багатьох інших процесів і станів в економіці.

Однак абсолютні розміри бюджетного дефіциту можуть спотворювати уявлення про реальний стан справ у державних фінансах. Показовішим є обчислення відносного показника дефіциту, а саме: відношення абсолютних розмірів дефіциту до абсолютного розміру ВВП країни. Очевидно, що за збільшення ВВП країни більшими темпами, ніж збільшується дефіцит бюджету, частка дефіциту у ВВП буде скорочуватися і це буде позитивним явищем. Отже, поглянемо на динаміку ВВП Польщі (рис. 2) та відношення дефіциту до ВВП (рис. 3).

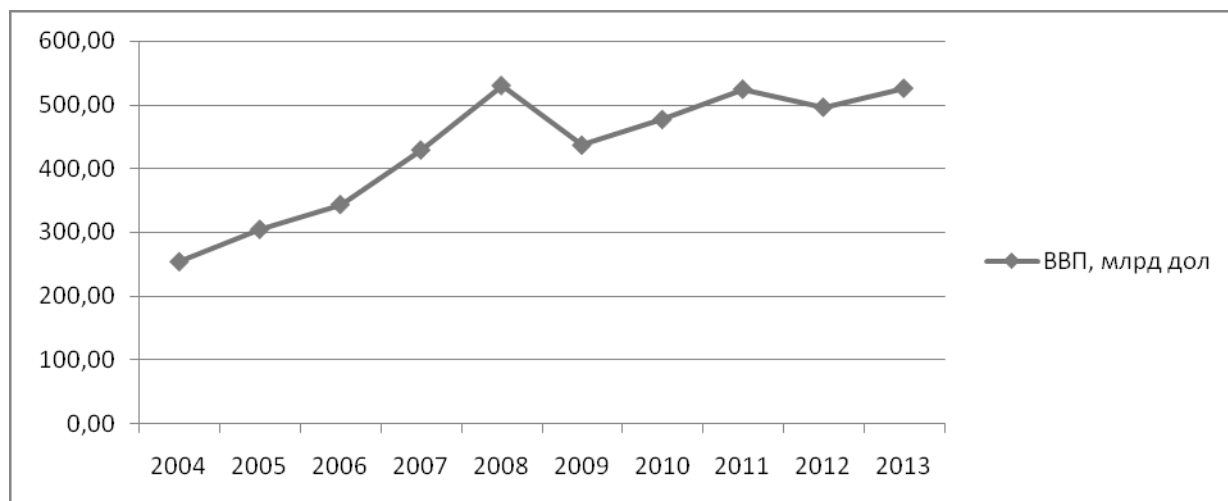

Рис. 2. Динаміка ВВП Польщі

Примітка: Складено на основі [2]

На графіку помітно досить швидку зростаючість ВВП Польщі до 2008 року, після чого відбулося скорочення, але вже із 2010 року ріст продовжився, щоправда повільнішими темпами. Останні 3 роки ВВП Польщі знаходиться на приблизно однаковому рівні в понад 500 млрд дол.

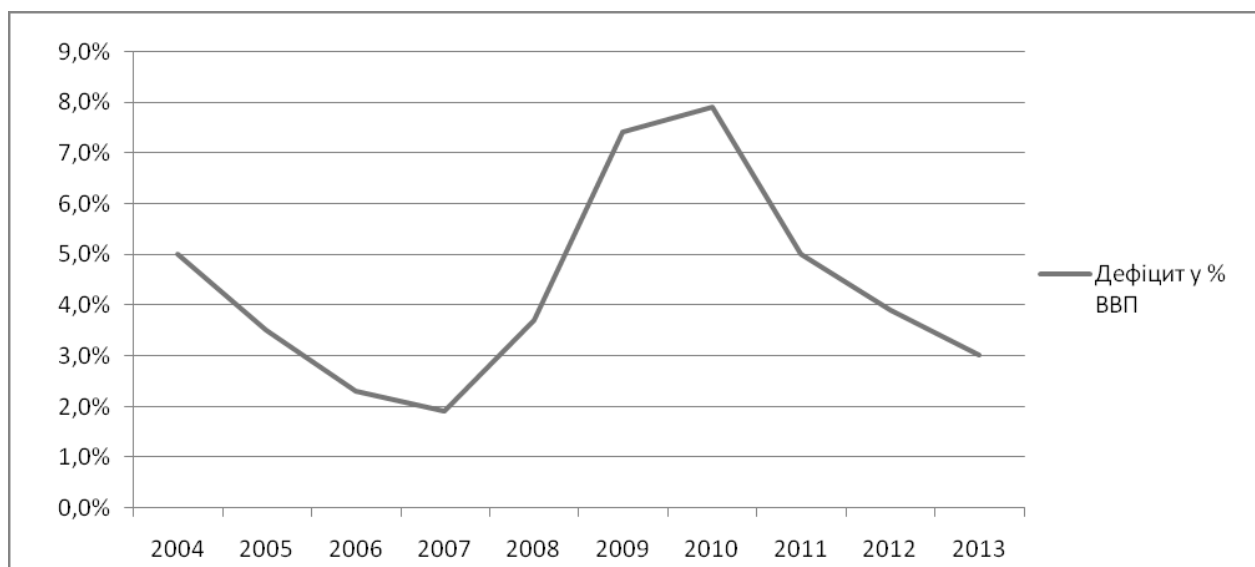

Рис. 3. Динаміка дефіциту бюджету Польщі у % до ВВП

Примітка: Складено на основі [2]

Як ми можемо спостерігати на графіку, суттєвих розбіжностей між абсолютним і відносним показником дефіциту немає, тому що ВВП Польщі змінювався майже так само, як змінювався і дефіцит. Отже, зазначені дані можна вважати достатньо об'єктивними та неспотвореними.

Порівняємо динаміку дефіциту бюджету з іншими параметрами економіки Польщі. На рис. 4 зображено динаміку рівня доходів населення у ВВП.

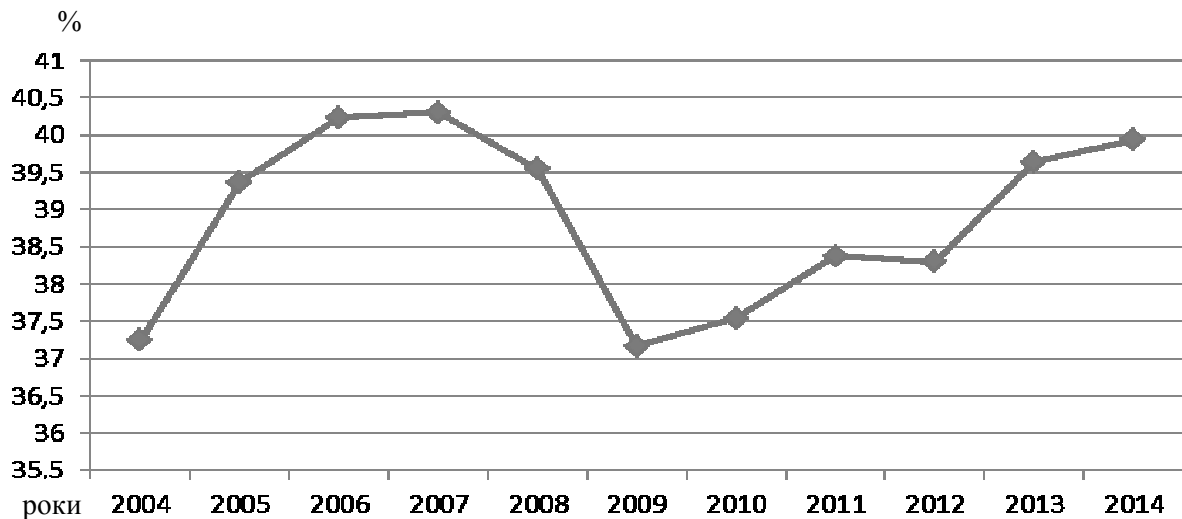

Рис. 4. Динаміка рівня доходів населення у ВВП, %

Примітка: Складено на основі [2]

Ситуація аналогічна до ВВП і дефіциту: позитивне зростання до кризи, а потім стрімке падіння за 2 роки. З 2009 року починається поступове і не досить стійке зростання рівня доходів. Первинні доходи населення можуть опосередковано впливати на обсяги дефіциту. Річ у тім, що із доходів стягуються до бюджету податкові надходження. Отже, за інших рівних умов при зростанні доходів населення повинні зростати і доходи бюджету, що зменшує можливість появи дефіциту. Це ми і бачимо із наведених графіків. При скороченні доходів збільшувався дефіцит бюджету Польщі.

Альтернативним джерелом фінансування дефіциту бюджету є фінансові ресурси населення, а тому важливим для досягнення нашої мети є розгляд рівня заощаджень у ВВП (рис. 5).

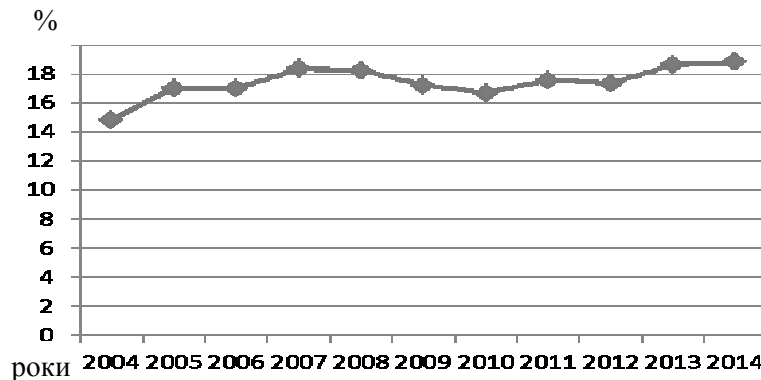

Рис. 5. Рівень заощаджень у ВВП Польщі, %

Примітка: Складено на основі [2]

З графіку видно, що рівень заощаджень хоч і скорочувався певною мірою у кризу, проте в цілому залишався на стабільному рівні. З цього можна зробити висновок, що бюджетний дефіцит і рівень заощаджень слабо корелюють між собою у короткостроковій перспективі. У довгостроковій перспективі подібний зв'язок є більш можливим, оскільки заощадження перетворюються в інвестиції, а ті, в свою чергу, можуть збільшити доходи бюджету. Однак такий ефект виявити важко, а ще важче — кількісно виміряти його.

Перейдемо до заключного показника в аналізі дефіциту — рівня державного боргу (рис. 6).

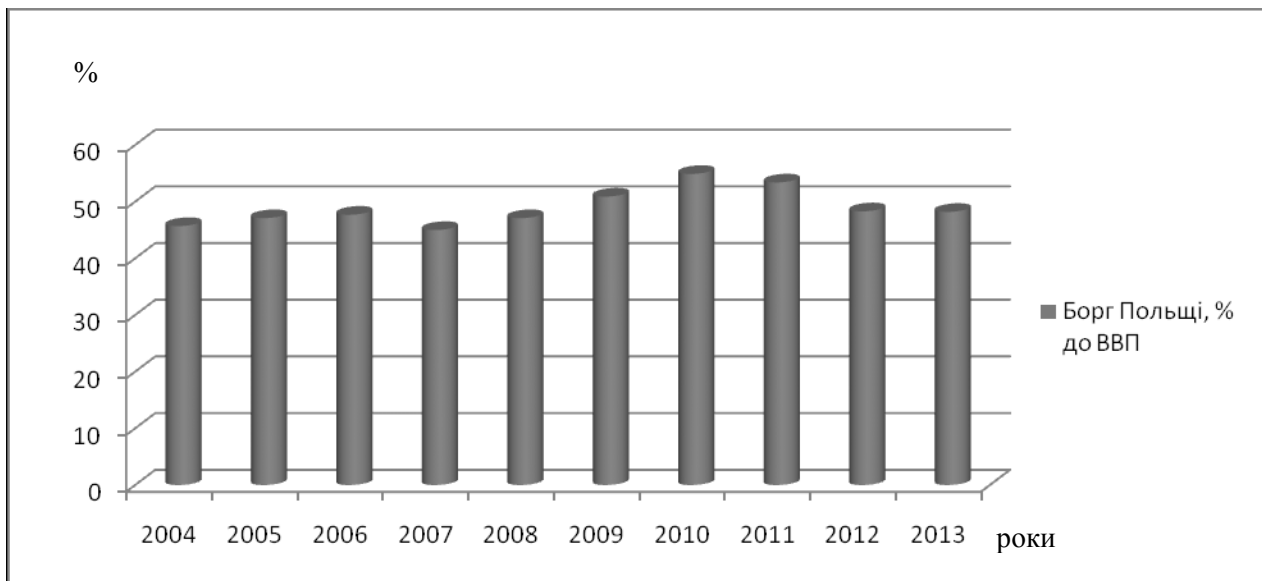

Рис. 6. Динаміка державного боргу Польщі, % до ВВП

Примітка: Складено на основі [2]

Ми можемо спостерігати той факт, що борг Польщі знаходиться у межах гранично допустимих 60 % ВВП. Однак чітко простежуються зв'язок між дефіцитом і боргом: у часи кризи, коли різко зріс дефіцит, почав зростати і рівень боргу. Лише у 2011 році розпочалася зворотна тенденція до скорочення рівня державного боргу.

Отже, причинами дефіциту бюджету Польщі були скорочення доходів бюджету у часи кризи в наслідок загального економічного спаду. На даний час Польща вийшла на рівень «безпечних» 3 % дефіциту бюджету у ВВП. Інші параметри також свідчать про поступове відновлення економіки Польщі. У майбутньому Польща має хороші шанси на запровадження євро як валюти.

Грецька економіка є найпроблемнішою в Євросоюзі. Наразі все вірогіднішим стає вихід Греції з Єврозони. Країна фактично пережила дефолт, щоправда не оголошуючи його офіційно. Економіка тримається лише на значних впливаннях з боку інших країн Євросоюзу. Цікаво розглянути дефіцит бюджету Греції.

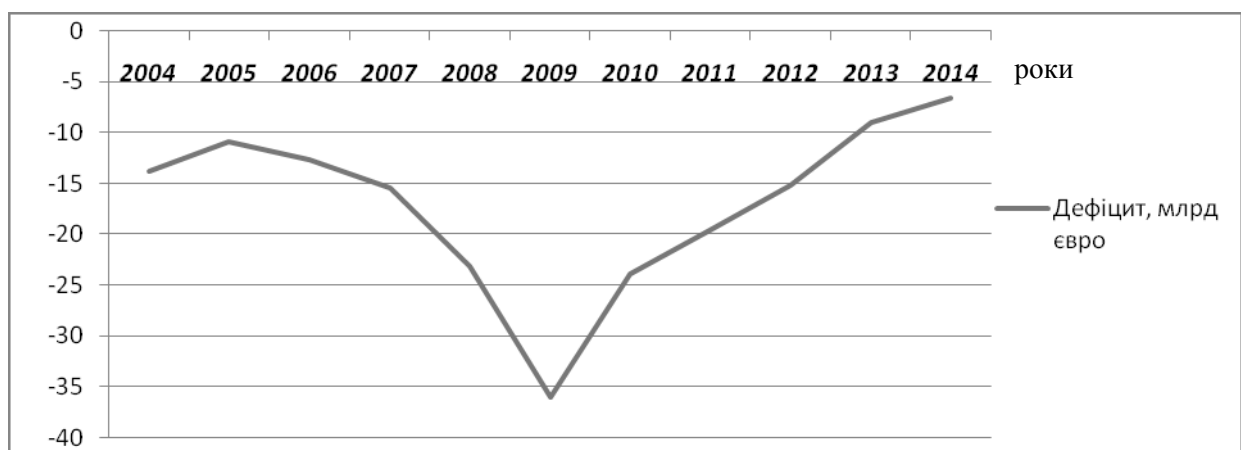

Рис. 7. Дефіцит бюджету Греції, млрд євро

Примітка: Складено на основі [2]

На рис. 7 зображено динаміку дефіциту в євро.

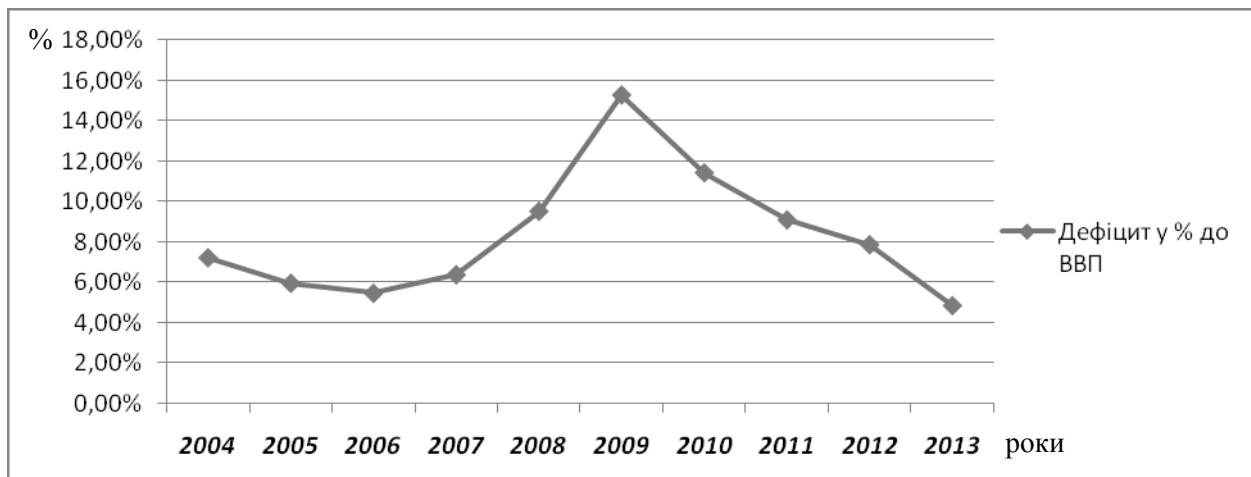

Рис. 8. Дефіцит бюджету Греції у % до ВВП

Примітка: Складено на основі [2]

Як бачимо, у кризові роки дефіцит почав дуже стрімко зростати. Це стало причиною ще різкішого зростання державного боргу (рис. 9). Рівень боргу становить близько 180 % ВВП, що в три рази перевищує максимально допустимий розмір. Дефіцит у 16 % у 2009 році також є дуже великим, у 5 разів перевищуючи максимальний маастрихтський критерій у 3 %. Наразі дефіцит становить 5 %, що також є досить високим показником.

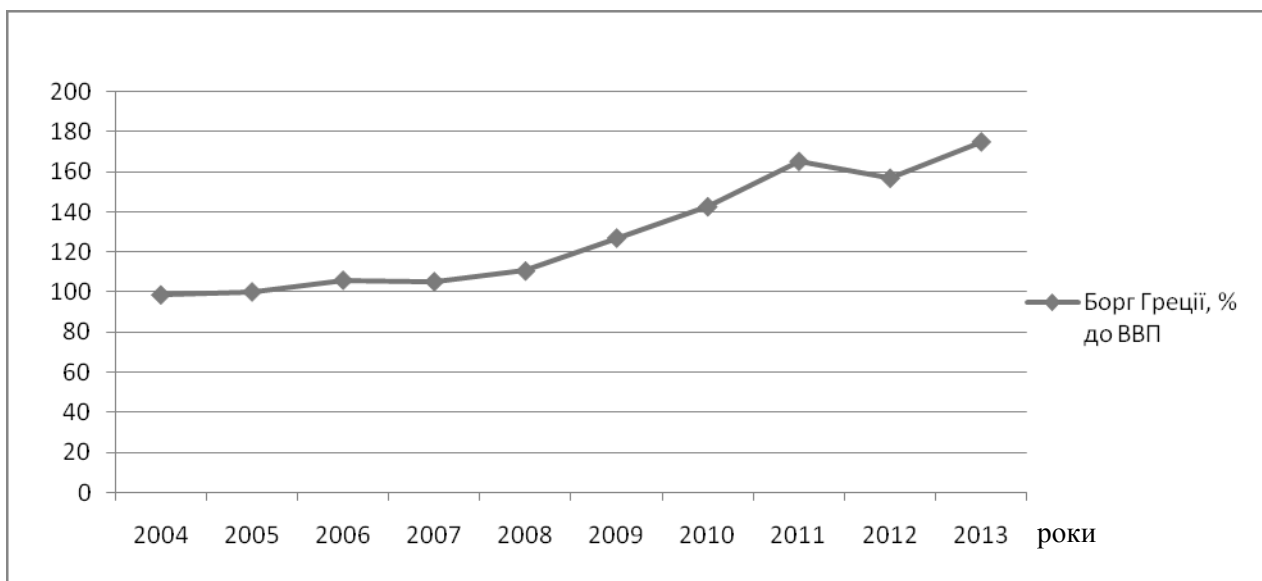

Рис 9. Державний борг Греції

Примітка: Складено на основі [2]

На рис. 10 продемонстровано катастрофічне зниження обсягу ВВП на 1 особу в Греції.

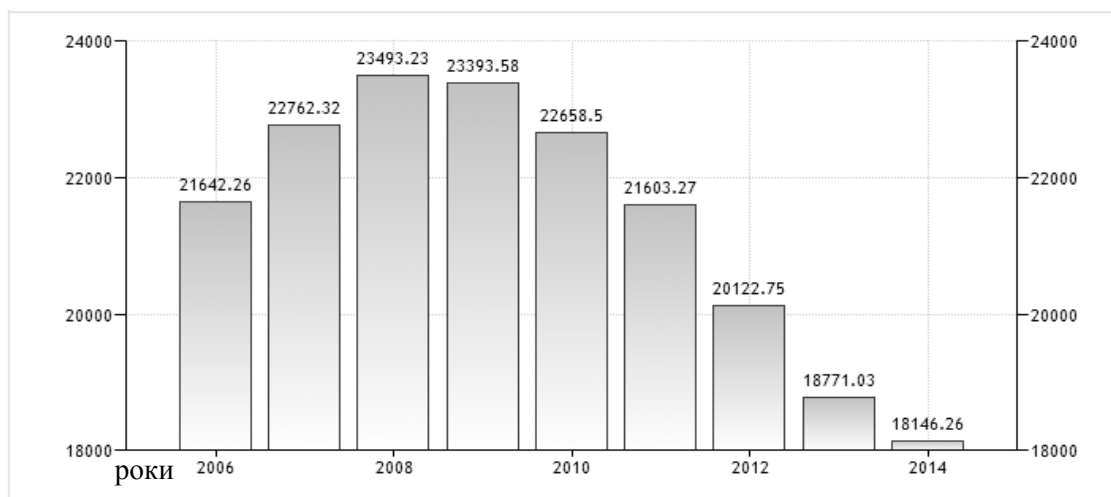

Рис. 10. ВВП на 1 особу в Греції

Примітка: Складено на основі [3]

Як ми могли бачити з наведеної вище інформації, дефіцит державного бюджету в Греції дуже тісно корелює із загальною макроекономічною ситуацією. Глибокий економічний спад, який триває і досі, знижує доходи бюджету. У той же час, скорочення видатків є дуже важким процесом. Він відбувається, але занадто повільно. У майбутньому Греція може вийти з кризи, на нашу думку, лише за допомогою суттєвої допомоги Євросоюзу. Самостійно Греція ще довго буде продовжувати знаходитися в рецесії.

Серед розглядуваних у даній роботі країн Франція є економічно найпотужнішою. Тому цікаво прослідкувати, чим відрізняється дефіцит і борг у цій країні від інших країн.

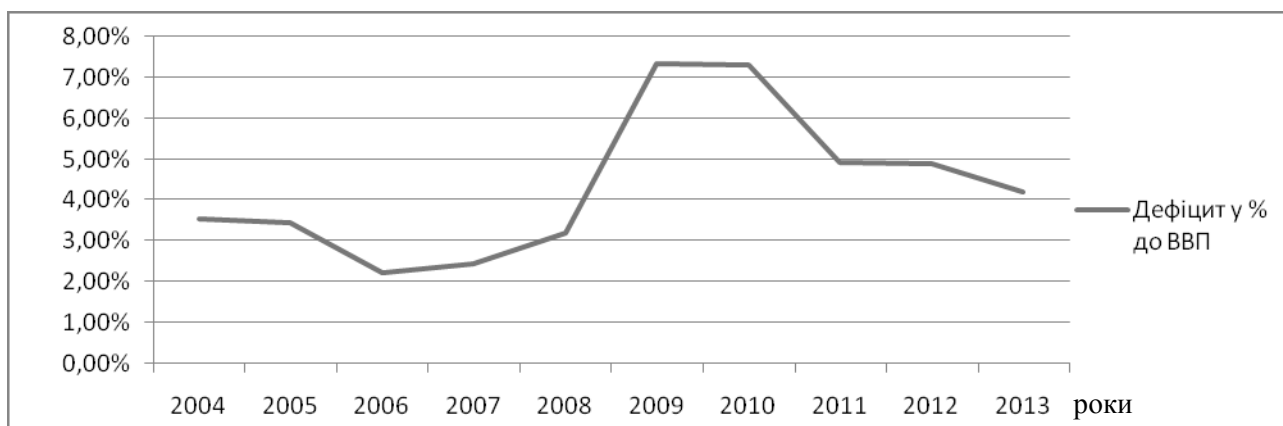

Рис. 11. Дефіцит бюджету Франції у % до ВВП

Примітка: Складено на основі [2]

Хоча економіка Франції перебуває в значно кращому стані, ніж економіка Греції, дефіцит бюджету тут є також досить значний. У кризові роки він сягав майже 8 %, а на даний час становить близько 4 %, що вище від нормативних 3 %.

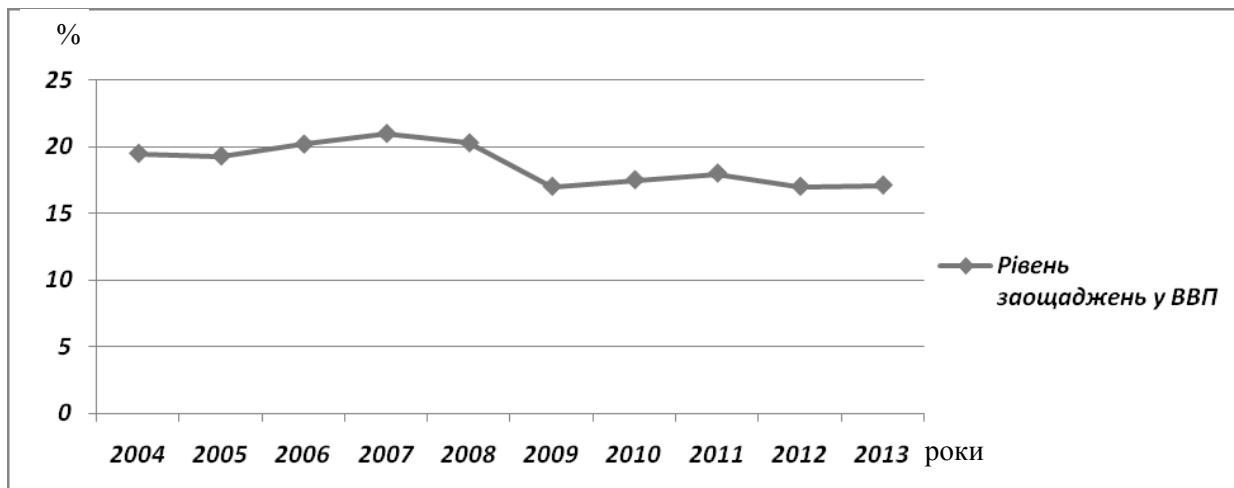

Рис. 12. Рівень заощаджень у ВВП Франції

Примітка: Складено на основі [2]

Заощадження у Франції скоротилися в кризу і зараз знаходяться на стабільному рівні в 17 %.

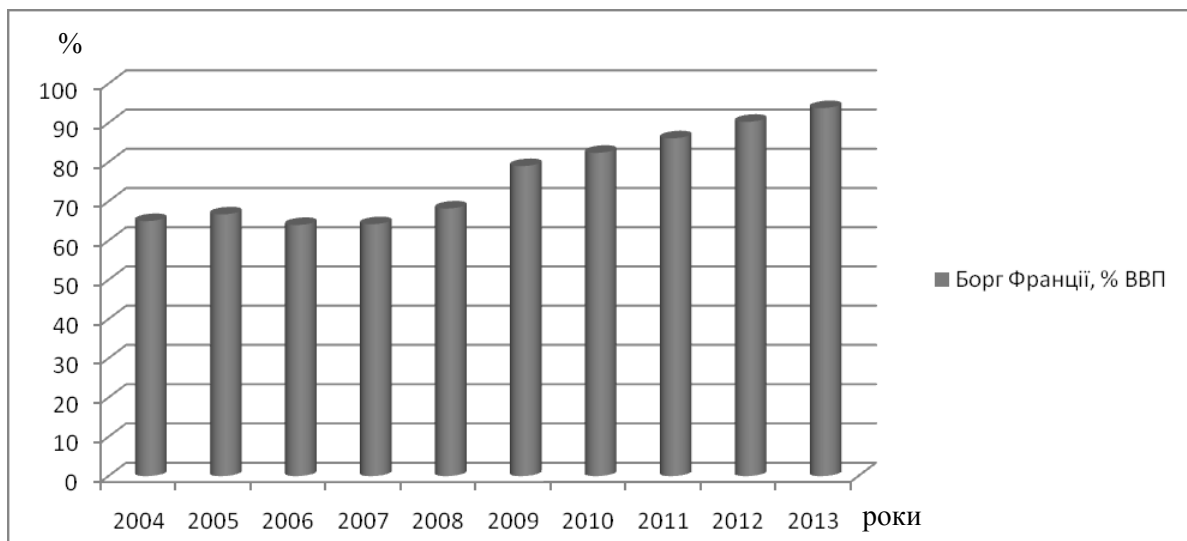

Рис. 13. Борг Франції у % до ВВП

Примітка: Складено на основі [2]

З рис. 13 видно, що державний борг Франції сильно зростає після кризи 2007—2008 років. Зараз він досягає майже 100 % ВВП. Отже, незважаючи на порівняно хороший стан економіки, Франція також має проблеми із державними фінансами. Причому Франція має досить великі витрати з бюджету. Зокрема, мова йде про соціальні видатки та пільги. Тобто, якщо в попередніх країнах основною причиною дефіциту були низькі доходи, то у Франції такою причиною є непомірні видатки.

Отже, серед розглянутих країн, як це не дивно, найкращу ситуацію з державними фінансами має Польща. Дефіцит її бюджету складає близько 3 %, що відповідає маастрихтським критеріям. Усі три країни сильно постраждали від фінансово-економічної кризи, проте найбільших втрат зазнала Греція, яка і досі не може вийти з рецесії. У Франції, незважаючи на добробут населення та достатній розвиток економіки, назріває серйозна проблема із надмірним державним боргом (близько 100 % ВВП). Тому рекомендації можуть бути такі: переглянути видаткову політику, скоротити непотрібні видатки, заохочувати заощадження та інвестиції, створення підприємств, які у майбутньому даватимуть значні надходження до бюджету. Дефіцит державного бюджету України у 2014 році складає майже 5 %, тому зазначені рекомендації актуальні і для України.

Висновки. У статті проаналізовано стан державних бюджетів Польщі, Греції та Франції з огляду на їх збалансованість. Виявлено, що бюджети всіх країн є розбалансованими, а саме — дефіцитними. Наукова новизна полягає у здійсненні аналізу сучасного стану бюджетів. У перспективі, з виходом нової макроекономічної офіційної статистики по даним країнам результати дослідження можна оновлювати, спостерігаючи за розвитком подальшої ситуації зі станом бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Euro_convergence_criteria
2. Statista [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.statista.com/statistics/376377/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-poland/>
3. TheWorldBankGroup [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/GR?display=graph>

9.03.2015 р.